

«Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының
Берлі ауданы білім беру бөлімінің Ақсай қаласының №1 бөбекжайы»
мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорны

«Бекітемін»
директоры

А.Олешко

«Келісілді»

№1 бөбекжай әдіскері

С.М.Нугманова

БАЯНДАМА

Тақырыбы: «1-2 жастағы балалардың отбасы мен мектепке дейінгі
ұйымдардағы қауіпсіздігі»

Әлеуметтік педагог: Н.Анарбекова

Өкінішке орай, көптеген ересектер баланың заңды құқықтары туралы білмейді және оларды қамтамасыз ету үшін бала алдында да, заң алдында да жауапкершіліктің қаншалықты екенін түсінбейді. Бала құқықтары туралы конвенцияда әрбір баланың физикалық, психикалық, рухани, моральдық және әлеуметтік дамуына, денсаулығын қамтамасыз етуге, оның ар-намысы мен беделіне қол сұғудан, жеке өміріне қол сұғушылықтан қорғауға, жыныстық және басқа да нысандардан қорғауға лайықты өмір сүру деңгейіне құқығын мойындайды. «Балаларға қатыгездік көрсету» ұғымы балаларға келетін зиянның сипатына қарай өзгереді. Бұл ұғымды анықтаудың бір белгісі – ересектердің балаға қатысты белсенділігі. Егер ересек адам дене жарақатын келтірсе, қорлап, азғырса - бұл балаға белсенді зиян. Егер ересек адам баланың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін ешнәрсе жасамаса, онда бұл әрекеттер де зиянды болып табылады және баланың қажеттіліктерін елемей, әрекетсіздік ретінде анықталады. Зорлық-зомбылықтың төрт түрі бар:

- 1) физикалық,
- 2) сексуалдық,
- 3) психологиялық (эмоционалдық)
- 4) баланың негізгі қажеттіліктерін елемей (моральдық қорлау).

Балалар зорлық-зомбылықтың әртүрлі түрлерін сезінуі мүмкін:

1) Орнында: Отбасылық шеңберде - ең жақын адамдардан - ана, әке, үлкен отбасы мүшелері, ағалар, апалар, отбасылық таныстар. Отбасынан тыс – аулада, көшеде, оқу орындарында, спортта және т.б.

2) Уақыт бойынша: кездейсоқ, бір рет, кезеңді, жүйелі түрде. Мектепке дейінгі мекеме қызметкерлері балаға физикалық және психологиялық зорлық-зомбылықтың барлық түрлерінің салдарымен бетпе-бет келуі әбден мүмкін. Дегенмен, олардың кейбіреулері баланың отбасы, мектеп және «көше» деп аталатын қарым-қатынасына көбірек тән. Мысалы, жыныстық және физикалық зорлық-зомбылық. Көптеген тәрбиешілер балада бірден дұрыс емес деген интуитивті сезімді біледі, оның жағымсыз эмоционалдық күйі мен мінез-құлқында әдетте отбасында кездесетін себептер бар.

Балаға психологиялық және физикалық зорлық-зомбылық жасалып жатқанын қандай белгілер арқылы анықтауға болады? Кейде мұны анықтау оңай емес. Көбінесе мұндай балалар өз тәжірибесін ешкіммен бөліспейді, олар қорқады, олар шешінуге қорқады (көгерген жерлерін жасырады), құрдастарына жиі агрессивті болады. Мұнда мектеп жасына дейінгі балалар үшін психологиялық және физикалық қысымның жалпы және ерекше белгілері бар: *эмоция, мінез-құлық, ақыл, құрдастарымен қарым-қатынасы*. Бала ересек адаммен физикалық байланыста болғаннан жиіркенуі мүмкін, көтерілген қолына қарсы түрде әрекет етеді, мүмкін айыптаудан қорқу сезімін сезінуі мүмкін. («Мені ұрыспайсың ба?» деп сұрайды). Мұндай бала балабақша тобына келгенде, тәжірибелі педагог балаларды бірден тым тыныш, тұйық және тым шулы, тіпті агрессивті деп бөледі. «Тыныш» көбінесе өздерінің эмоционалдық проблемалары болғанымен, тәрбиешінің назарының көлеңкесінде қалады. Бұзық, шулы балалар тәрбиешінің назарын аударады. Бұл жағдайда ең бастысы - балабақша тобындағы баланың жағымсыз мінез-құлқының себептері оның отбасы үшін де, баланың өзі үшін

де проблема екенін түсіну. Тек мұндай балалар ересектер мен құрдастардың назары мен құрметіне жетудің барабар, әлеуметтік қолайлы тәсілдеріне қалай жету керектігін білмейді. Өкінішке орай, олар мұндай қарым-қатынас тәжірибесін отбасында балабақшаға бармай тұрып алған. «Қиын» балаға оны кінәлап, жазалаудан гөрі конструктивті қарым-қатынас пен жанжалдарды шешудің мысалдарын көрсетуге тырысқан дұрыс. Мысалы, консультативтік тәжірибеден анасы немесе әжесі үш жасар баланы қорқытып, оны қараңғы бөлмеге қамап, қолдарынан ұрып-соғып, баланы өте тұйық және ұялшақ етіп жіберген, ол дамымаған жағдайлар бар. Танымдық қызығушылық, қалыпты балалардың білуге құмарлығы және мінез-құлықтың жақындығы. Тағы бір алты жасар балаға анасы әжесінің бөлмесіне кіруге тыйым салып, әжесімен араласудан айырған. Балаға отбасылық жанжал қиын болды, әсіресе әкесі физикалық жаза қолданған. Балаға жаза қолдану кезінде ата ана қонымды ережелерді есте сақтауы керек:

- 1) жаза денсаулыққа, дене және психикаға зиян тигізбеуі керек;
- 2) «профилактика» үшін жазалардың болмауы,
- 3) жаза сүйіспеншілік есебінен жасалмауы керек, баланы лайықты марапат пен мақтаудан айыруға болмайды;
- 4) жазаламаған дұрыс;
- 5) жазадан кейін бала кешірілуі керек, оның бұрынғы күнәларын айту дұрыс емес. Балаға қарсы көзқарасқа жол берілмейді;
- 6) жаза баланың адамдық қадір-қасиетін қорламау керек. Балабақша қызметкерлері психологиялық және физикалық зорлық-зомбылық (жасырын немесе ашық) сирек кездесетінін есте ұстауы керек және олар бұл жағдайларды мойындауға және оларды шешу үшін барабар шараларды қабылдауға дайын болуы керек. Ақпараттың қажетті құпиялылық дәрежесін сақтай отырып, ересектердің (ата-аналар, мұғалімдер, психологтар, мектепке дейінгі мекеме қызметкерлері) ынтымақтастыққа дайындығы өте маңызды.